

Vec C-755/22

Návrh na začatie prejudiciálneho konania

Dátum podania:

13. december 2022

Vnútroštátny súd:

Okresní soud Praha-západ

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

1. august 2022

Žalobkyňa:

Nárokuj s.r.o.

Žalovaná:

EC Financial Services, a.s.

PRACOVNÝ DOKUMENT

[omissis]

UZNESENIE

Okresný súd Praha-západ rozhodol [omissis] vo veci

žalobkyne: **Nárokuj s.r.o.**, [omissis] so sídlom [omissis]
Veselí nad Moravou [omissis]
proti žalovanej: **EC Financial Services, a.s.**, [omissis] so sídlom [omissis]
Dolní Břežany [omissis]

o zaplatenie 35 000 Kč s príslušenstvom

takto:

[omissis] [vnútroštátne konanie]

Okresný súd Praha-západ na základe článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie žiada Súdny dvor Európskej únie o odpoveď na nasledujúcu prejudiciálnu otázku:

Je účelom smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS postihovať poskytovateľa úveru za neúplné preskúmanie úverovej bonity spotrebiteľa aj v prípade, keď spotrebiteľ úver v plnej výške splatil a v priebehu splácania nemal žiadne námietky?

Odôvodnenie:

I. Predmet sporu a relevantné skutočnosti

- 1 Predmetom sporu je vymáhanie bezdôvodného obohatenia vo výške 35 000 Kč so zákonným úrokom z omeškania vo výške 8,5 % ročne od 23. septembra 2021 do zaplatenia. Žalobkyňa nadobudla pohľadávku od spotrebiteľa, ktorý uzatvoril so spoločnosťou JET Money s.r.o. zmluvu o spotrebiteľskom úvere vo výške 50 000 Kč. Pred uzavretím zmluvy spotrebiteľ predložil občiansky a vodičský preukaz, výplatné pásky zo zamestnania za tri mesiace predchádzajúce uzavretiu zmluvy o úvere, potvrdenia o nákladoch za služby spojené s užívaním bytu, poplatky za televíziu a internet, tiež za tri mesiace predchádzajúce uzavretiu zmluvy o úvere, a čestné vyhlásenie o výške príspevku na spoločné výdavky domácnosti; okrem toho v žiadosti o úver uviedol, že nemá žiadne iné predchádzajúce záväzky, je slobodný a žije v spoločnej domácnosti so svojou starou mamou. Následne splatil úver s príslušenstvom, pričom splatená suma dosahovala výšku 85 000 Kč. Suma 35 000 Kč, ktorá je predmetom žaloby, predstavuje rozdiel medzi výškou sumy istiny úveru a výškou splatenej sumy. Pokiaľ ide o zmenu v osobe úverového

veriteľa, tá nastala 28. septembra 2018 v dôsledku prevodu časti podniku na súčasnú žalovanú.

- 2 Medzi stranami nie je sporné, či bola uzavretá zmluva o úvere, ani výška sumy, ktorú spotrebiteľ zaplatil. Z vecného hľadiska je situácia prakticky nesporná.
- 3 Strany sa nezhodujú na právnom posúdení. Podľa žalobkyne poskytovateľ úveru porušil svoje povinnosti tým, že dostatočne nepreskúmal úverovú bonitu spotrebiteľa, čo spôsobuje, že zmluva je neplatná. Preskúmanie úverovej bonity nebolo vykonané s odbornou starostlivosťou, pretože poskytovateľ úveru napríklad žiadnym dôveryhodným spôsobom neoveril skutočnú výšku výdavkov. Podľa žalobkyne je logické, že spotrebiteľ sa nemohol odvolávať na neplatnosť zmluvy v čase, keď nemal prístup k právnej pomoci advokáta. Naopak, žalovaná sa domnieva, že úverová bonita bola posúdená dostatočne. Podľa jej názoru neprichádza do úvahy ani uplatnenie ochrany spotrebiteľa, pretože oprávneným z predmetnej pohľadávky už nie je spotrebiteľ, ale obchodná spoločnosť.
- 4 Súd informoval účastníkov konania, že uvažuje o tom, že sa na Súdny dvor Európskej únie obráti s vyššie uvedenou prejudiciálnou otázkou, keďže ju považuje za kľúčovú na rozhodnutie sporu. Žalobkyňa s položením prejudiciálnej otázky nesúhlasila, pretože už bola vyriešená vnútroštátnou judikatúrou, ako to vyplýva z rozsudku, ktorý vydal Městský soud v Praze 5. januára 2022, [omissis] podľa ktorého má ochrana spotrebiteľa preventívnu funkciu a funkciu ochrany verejného poriadku. Poukazuje tiež na rozsudok, ktorý vydal Krajský soud v Praze 9. januára 2020, [omissis] podľa ktorého posúdenie úverovej bonity chráni spotrebiteľa pred rizikovými úvermi a pred zvyšovaním zadlženosti domácnosti; tento účel sa nestráca ani v prípade úverov, ktoré boli splatené. Dôsledky prijatia nevýhodného úveru sa môžu prejaviť až s určitým časovým odstupom.
- 5 Žalovaná vyjadrila súhlas s položením prejudiciálnej otázky bez uvedenia podrobnejšieho odôvodnenia.

II. Relevantné európske právne predpisy

- 6 Odôvodnenia 26 až 28 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS:
 - *Členské štáty by mali prijať vhodné opatrenia na podporu zodpovedných postupov počas všetkých fáz úverového vzťahu, berúc do úvahy osobitný charakter svojho trhu s úvermi. Tieto opatrenia môžu napríklad zahŕňať poskytovanie informácií a vzdelávanie spotrebiteľov vrátane upozornení o rizikách spojených s neplnením zmluvných ustanovení týkajúcich sa splátok a s nadmernou zadlženosťou. Najmä na rozvíjajúcom sa trhu s úvermi je dôležité, aby veritelia neposkytovali úvery nezodpovedne alebo bez predchádzajúceho posúdenia úverovej bonity a aby členské štáty vykonávali potrebný dohľad na vyvarovanie sa takémuto správaniu a aby stanovili potrebné opatrenia na sankcionovanie veriteľov v takýchto*

prípadoch. Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia o kreditnom riziku uvedené v smernici Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií, veritelia by mali byť zodpovední za individuálne kontroly úverovej bonity spotrebiteľa. Na tento účel by mali mať možnosť využiť informácie, ktoré im poskytol spotrebiteľ nielen počas prípravy príslušnej zmluvy o úvere, ale aj počas dlhodobého obchodného vzťahu. Orgány členských štátov by tiež mohli veriteľom poskytnúť vhodné pokyny a usmernenia. Aj spotrebiteľia by mali konať obozretne a dodržiavať svoje zmluvné povinnosti.

- *Hoci sa spotrebiteľovi musia pred uzavretím zmluvy poskytnúť informácie, môže potrebovať aj ďalšiu pomoc, aby sa mohol rozhodnúť, ktorá zmluva o úvere zo škály ponúkaných produktov najlepšie vyhovuje jeho potrebám a zodpovedá jeho finančnej situácii. Členské štáty by preto mali zabezpečiť, aby veritelia poskytovali takúto pomoc v súvislosti s úverovými produktmi, ktoré spotrebiteľovi ponúkajú. V prípade potreby by sa spotrebiteľovi mali pred uzavretím zmluvy individuálne poskytnúť príslušné informácie, ako aj vysvetliť základné vlastnosti ponúkaných produktov, aby mohol pochopiť, aký vplyv by mohli mať na jeho ekonomickú situáciu. V prípade potreby by táto povinnosť poskytnúť spotrebiteľovi pomoc mala platiť aj pre sprostredkovateľov úverov. Členské štáty by mohli určiť, kedy a v akom rozsahu sa takéto vysvetlenia majú spotrebiteľovi poskytnúť, pričom by sa mali zohľadniť osobitné okolnosti, za ktorých sa úver ponúka, potreba spotrebiteľa na poskytnutie pomoci a povaha jednotlivých úverových produktov.*
 - *Pri posudzovaní úverovej bonity spotrebiteľa by mal veriteľ nahliadnuť aj do príslušných databáz; právne a reálne okolnosti môžu vyžadovať, aby sa tieto nahliadnutia rozsahovo líšili. S cieľom zabrániť narušeniu hospodárskej súťaže medzi veriteľmi by sa mal veriteľom zabezpečiť prístup k súkromným alebo verejným databázam týkajúcim sa spotrebiteľov v členskom štáte, v ktorom nemajú sídlo, na základe podmienok, ktoré ich nebudú diskriminovať v porovnaní s veriteľmi v danom členskom štáte.*
- 7 *Článok 8 ods. 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS, podľa ktorého členské štáty zabezpečia, že veriteľ pred uzavretím zmluvy o úvere posúdi úverovú bonitu spotrebiteľa na základe dostatočných informácií získaných, ak je to vhodné, od spotrebiteľa a v prípade potreby na základe nahliadnutia do príslušnej databázy. Členské štáty, ktorých právne predpisy ukladajú veriteľovi povinnosť posúdiť úverovú bonitu spotrebiteľa na základe nahliadnutia do príslušnej databázy, si môžu túto povinnosť zachovať.*
- 8 *Článok 22 ods. 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS - keďže [V rozsahu, v ktorom – neoficiálny preklad] táto smernica obsahuje harmonizované ustanovenia, členské štáty nesmú zachovať ani zaviesť*

vo svojom vnútroštátnom práve ustanovenia, ktoré sa odchyľujú od ustanovení tejto smernice.

- 9 Článok 22 ods. 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS - členské štáty zabezpečia, aby sa spotrebiteľia nesmeli vzdať práv, ktoré sa im priznávajú podľa ustanovení vnútroštátneho práva, ktorými sa vykonáva táto smernica alebo ktoré zodpovedajú tejto smernici.
- 10 Článok 23 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS – členské štáty ustanovia pravidlá o sankciách za porušenie vnútroštátnych ustanovení prijatých na základe tejto smernice a prijmú všetky potrebné opatrenia, aby zabezpečili ich vykonávanie. Ustanovené sankcie musia byť účinné, primerané a odrádzajúce.

III. Relevantné vnútroštátne právne predpisy

- 11 § 86 ods. 1 zákona č. 257/2016 Sb., o spotrebiteľskom úvere, v znení neskorších predpisov, podľa ktorého poskytovateľ pred uzavretím zmluvy o spotrebiteľskom úvere alebo zmenou záväzku z takejto zmluvy spočítavajúcej vo významnom zvýšení celkovej výšky spotrebiteľského úveru posúdi úverovú bonitu spotrebiteľa na základe potrebných, spoľahlivých, dostatočných a primeraných informácií získaných od spotrebiteľa, a ak je to potrebné, z databázy umožňujúcej posúdenie úverovej bonity spotrebiteľa alebo z iných zdrojov. Poskytovateľ poskytne spotrebiteľský úver len vtedy, ak výsledok posúdenia úverovej bonity spotrebiteľa preukáže, že neexistujú dôvodné pochybnosti o schopnosti spotrebiteľa splácať spotrebiteľský úver.
- 12 § 86 ods. 2 zákona č. 257/2016 Sb., o spotrebiteľskom úvere, v znení neskorších predpisov, podľa ktorého poskytovateľ pri posudzovaní úverovej bonity spotrebiteľa posudzuje najmä schopnosť spotrebiteľa splácať dohodnuté pravidelné splátky spotrebiteľského úveru, a to na základe porovnania príjmov a výdavkov spotrebiteľa a spôsobu plnenia jeho predchádzajúcich dlhov. Hodnotu majetku zohľadňuje v prípade, keď zo zmluvy o spotrebiteľskom úvere vyplýva, že spotrebiteľský úver sa má čiastočne alebo úplne splatiť z výnosov z predaja majetku spotrebiteľa, a nie pravidelnými splátkami, alebo ak z finančnej situácie spotrebiteľa vyplýva, že bude schopný splatiť spotrebiteľský úver bez ohľadu na svoj príjem.
- 13 § 87 ods. 1 zákona č. 257/2016 Sb., o spotrebiteľskom úvere, v znení neskorších predpisov, podľa ktorého v prípade, keď poskytovateľ poskytne spotrebiteľský úver spotrebiteľovi v rozpore s § 86 ods. 1 druhou vetou, je zmluva neplatná. Súd zohľadní neplatnosť aj bez návrhu. Spotrebiteľ je povinný splatiť istinu spotrebiteľského úveru v lehote primeranej jeho možnostiam.

- 14 § 2054 ods. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v znení neskorších predpisov (ďalej len „OZ“), podľa ktorého *sa zaplatenie úrokov považuje za uznanie dlhu, pokiaľ ide o sumu, z ktorej sa úroky platia.*
- 15 § 2054 ods. 2 OZ, podľa ktorého *v prípade, keď dlžník splní dlh čiastočne, má čiastočné plnenie účinky uznania zvyšku dlhu, ak z okolností možno vyvodit', že dlžník týmto plnením uznal aj zvyšok dlhu.*
- 16 § 574 OZ, podľa ktorého platí, že: *Právny úkon treba skôr považovať za platný ako neplatný.*
- 17 § 580 ods. 1 OZ, podľa ktorého platí, že: *Právny úkon, ktorý sa prieči dobrým mravom, je neplatný, rovnako ako právny úkon, ktorý sa prieči zákonu, ak to vyžaduje zmysel a účel zákona.*

IV. Odôvodnenie otázky

- 18 Podľa vnútroštátneho súdu je na rozhodnutie vo veci potrebné určiť, či je účelom smernice 2008/48/ES z 23. apríla 2008 postihovať poskytovateľa úveru za to, že úplne nepreskúmal úverovú bonitu spotrebiteľa aj v prípade, že spotrebiteľ splatil úver v plnej výške a proti plneniu zmluvného záväzku nič nenamietal.
- 19 Hoci niektoré vnútroštátne odvolacie súdy zastávajú názor, že odpoveď na uvedenú otázku je kladná, vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania ale zastáva názor, že Súdny dvor Európskej únie skúmanú otázku ešte neriešil a že odpoveď na túto otázku umožňuje aj opačný výklad založený na vyvážení záujmov oboch zmluvných strán a zohľadnení skutočnosti, že spotrebiteľ je tiež zodpovedný za svoje konanie.
- 20 Vnútroštátny súd zohľadňuje aj zásadu, že európske právo môže záväzne vykladať len Súdny dvor Európskej únie, ako aj zásadu, že vnútroštátny súd, aj prvostupňový, má právo priamo položiť otázku na účely takéhoto výkladu podľa článku 267 ZFEÚ (predtým článok 234 Zmluvy o Európskych spoločenstvách).
- 21 Z odôvodnení smernice (najmä z vyššie citovaných odôvodnení 26 až 28) vyplýva, že jej cieľom je chrániť spotrebiteľov pred neuváženým uzatvorením zmluvy o úvere, čo by mohli viesť k neschopnosti splácať dlh alebo dokonca k platobnej neschopnosti spotrebiteľa.
- 22 Zjednodušene, účelom článku 8 smernice je zabrániť tomu, aby sa spotrebiteľ dostal do finančných ťažkostí pri splácaní úveru.
- 23 V situácii, keď spotrebiteľ splatí dlh v plnej výške bez toho, aby v priebehu splácania proti čomukoľvek namietal, nemožno konštatovať škodlivý následok, pred ktorým smernica chráni spotrebiteľa.
- 24 Povinnosť poskytovateľa úveru preskúmať úverovú bonitu spotrebiteľa nie je hlavným cieľom smernice, ale prostriedkom, ktorým sa má tento cieľ dosiahnuť.

- 25 Je preto otázne, či je samostatným cieľom smernice uloženie sankcie poskytovateľovi úveru v prípade, keď nedošlo k negatívnemu následku, resp. keď z ničoho nevyplýva, že by k škodlivému následku došlo (zostáva len v hypotetickej rovine, že spotrebiteľ by sa potenciálne mohol v budúcnosti stať platobne neschopným; v tomto prípade to však nebolo ani tvrdené, a už vôbec nie preukázané). Okrem toho si nárok v súčasnosti uplatňuje obchodná spoločnosť.
- 26 Ak by sa aj v spornom prípade mala pripustiť sankcia, t. j. vyvodit' neplatnosť zmluvy, ktorá bola splnená bez námietok, je vhodné poukázať na postavenie iných spotrebiteľov, u ktorých obchodník vykonal test úverovej bonity podľa článku 8 smernice (riadne preskúmal aktíva a pasíva), ktorí však neskôr svoj záväzok zo zmluvy nesplnili. V takýchto prípadoch nie je možné dospieť k záveru, že zmluva je neplatná z dôvodu porušenia článku 8 smernice a spotrebiteľia zodpovedajú za celý záväzok vrátane dohodnutého príslušenstva, pokiaľ sa nepreukáže iný dôvod neplatnosti zmluvy o úvere.
- 27 Vnútroštátny súd z toho vyvodzuje, že to vedie k nerovnosti medzi spotrebiteľmi, pričom zmluva tých, ktorí zmluvu splnili a nenastal negatívny dôsledok, pred ktorým má smernica chrániť, bude neplatná (len z dôvodu neúplného postupu obchodníka), zatiaľ čo u spotrebiteľov, ktorí sa dostali do platobnej neschopnosti, ale obchodník vykonal úplný test úverovej bonity podľa článku 8 smernice nebude konštatovaná neplatnosť zmluvy.
- 28 Vnútroštátny súd je preto presvedčený, že úverovú bonitu nemožno posudzovať izolovane len na základe toho, čo si obchodník vyžiada od spotrebiteľa, ale aj na základe toho, ako sa celý zmluvný vzťah skutočne vyvíjal smerom k ochrannému účelu smernice.
- 29 Podľa vnútroštátneho súdu treba na danú otázku nazerať aj z hľadiska všeobecných právnych zásad, ktoré tisícročia formovali európsku právnu kultúru a mali rozhodujúci vplyv pri tvorbe a vývoji zmluvného práva jednotlivých členských štátov Európskej únie. Ide predovšetkým o dobrú vieru a právnu istotu, ktoré majú byť prospešné pre obe zmluvné strany, bez ohľadu na to, či ide o obchodníka alebo spotrebiteľa, pretože dodržiavanie týchto zásad je priamo spojené s dôverou v právo.
- 30 Ak sa teda úverový veriteľ dohodol so spotrebiteľom na úvere, ktorý následne poskytol a spotrebiteľ ho riadne splatil, veriteľ môže veriť tomu, že spotrebiteľ svojimi platbami plnil dlh vyplývajúci zo zmluvy.
- 31 Aj konkludentný (mlčky učinенý) právny úkon zakladá dobrú vieru a právnu istotu druhej strany. V českom práve sa tento inštitút nachádza vo vyššie citovanom ustanovení § 2054 OZ; ide o inštitút, ktorý české právo pozná dlhodobo (predtým šlo o § 407 zákona č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, ktorý bol účinný od 1. januára 1992 do 31. decembra 2013, alebo o § 97 zákona č. 141/1951 Sb. občanský zákoník, alebo aj § 1497 zákona č. 946/1811 Sb., obecný zákonník občanský (ABGB).

- 32 Uvedené ustanovenia pripisovali význam právnym úkonom vykonaným konkludentne, a to buď tým, že vytvárali domnienku uznania záväzku, alebo tým, že spôsobovali prerušenie plynutia dôb premlčania a vydržania. Inak povedané, konkludentné úkony boli a sú priamo spojené s dôverou druhej strany právneho vzťahu, okrem prípadu, keď z okolností možno vyvodíť, že konajúci nemal v úmysle takúto dôveru vytvoriť.
- 33 Zásadou českého občianskeho práva je považovať právny úkon skôr za platný, než za neplatný, a to z dôvodu, že účastníci súkromnoprávných úkonov majú slobodu a zároveň zodpovednosť za tvorbu vlastných právnych vzťahov; súkromné právo by preto malo rešpektovať črtu slobody a zodpovednosti konania a hľadať spôsoby výkladu, ktoré ju podporujú, a nie popierajú.
- 34 Sankcia má význam, ak bol porušený chránený záujem a ak je sankcia potrebná na nápravu následku alebo na odradenie páchatel'a od spáchania problematickeho konania v budúcnosti. Uplatňovanie sankcie len z dôvodu prevencie bez škodlivých následkov nemá zmysel; nie je to nevyhnutné a je to v rozpore so zásadou slobody.
- 35 Zo smernice nie je zrejmé, či je jej cieľom ukladať sankcie poskytovateľovi úveru za nesplnenie danej povinnosti v prípade, keď nedošlo k situácii, ktorá bola vlastne dôvodom na prijatie smernice.
- 36 V praxi sa však začínajú vyskytovať prípady, ako je tento (od veriteľ'a sa po úplnom splatení úveru požaduje vydanie celého úroku z úveru). Táto otázka nebola doteraz riešená na úrovni Únie a podľa názoru vnútroštátneho súdu je na účely zabezpečenia jednotného výkladu žiaduce, aby sa ňou Súdny dvor Európskej únie zaoberal.

[omissis] [vnútroštátne konanie]

Praha 1. augusta 2022

[omissis]